

РОЗДІЛ 9

Як мислить Лі Куан Ю

Які ваші найголовніші принципи? Чим ви керуєтеся під час прийняття рішень? Як ваш особистий і професійний досвід допоміг виробити такий підхід? Які системи поглядів сформували такий підхід? Чи потрібно враховувати історичний досвід під час прийняття політичних рішень? Яку роль має відігравати чіткість мислення у разі прийняття політичних рішень? Яким чином ваш погляд на причини прогресу суспільства вплинув на ваш підхід до прийняття рішень? Чи вплинуло ваше розуміння причин стагнації та регресу суспільства на ваш підхід до прийняття рішень? Які якості повинен мати керівник, щоб бути успішним? У чому полягають найпоширеніші помилки державних діячів? Якими лідерами ви захоплюєтеся й чому? Яким би ви хотіли запам'ятатись? Відповіді на ці запитання дають змогу зрозуміти принципи та світогляд Лі Куана Ю, що сформували його як політичного лідера.

Які ваші найголовніші принципи?

Людські створіння, хоч як сумно це звучить, порочні за природою і мають боротися зі своїми недоліками.¹

Можливо, ми й завоювали космос, однак досі не вивчили природу своїх первісних інстинктів та емоцій, які були необхідними для нашого виживання у кам'яну добу, але аж ніяк не в космічну еру.²

Коли я спостерігав за муками містера Неру, який розчарувався у своєму головному, основоположному переконанні, це стало однією з моїх найбільших особистих трагедій. По суті, політика сили існує в Азії ще з часів перших племен, і подобається це нам чи ні, ми маємо зорієнтуватися і зрозуміти, в чому полягає спільний інтерес окремої групи країн у якийсь конкретний проміжок часу, якщо ми хочемо вижити і зберегти наші індивідуальні особливості.³

Мені завжди здавалося, що людство схоже на тваринний світ, хоча, згідно з конфуціанською теорією, людину можна виправити. Однак я в цьому не впевнений. Людину можна лише виховувати і змушувати дотримуватися дисципліни... Можна навчити лівшу писати правою рукою, але ви не зможете повністю викорінити цю природжену характеристику.⁴

Вважається, що всі чоловіки і жінки рівні або мають бути рівними... Але чи є ця рівність реалістичною, доцільною? Якщо ні, то наполегливе «вирівнювання» членів суспільства, ймовірно, призведе до регресу.⁵

Правда життя полягає в тому, що ніколи не будуть рівними дві речі. Живі істоти ніколи не бувають рівними. Навіть якщо говорити про однайцевих близнюків, то один з'являється на світ раніше за іншого і в цьому вже має пере-

вагу. Те саме можна сказати стосовно окремих людей, племен і цілих націй.⁶

Люди не народжені рівними. Вони завжди будуть зятятю змагатися одне з одним. Системи на кшталт радянського чи китайського комунізму зазнали поразки, оскільки намагалися зрівняти прибутки всіх членів суспільства. За таких обставин ніхто не працює на повну силу, однак всі хочуть отримати якомога більше, зокрема, більше, ніж у когось іншого.⁷

Коли я тільки розпочинав свою діяльність, то вважав, що всі чоловіки і жінки рівні... Зараз я усвідомлюю, що це найбільш неймовірна річ, яку тільки можна уявити, адже пройшли мільйони років еволюції, люди розселилися по всій планеті, були ізольованими одні від одних, розвивалися незалежно, відбувалися різноманітні змішування рас, народів, люди жили у різних кліматичних умовах і мали різні умови для ведення господарства... Я і читав про це, і перевіряв на власних спостереженнях. Ми всі багато читаємо. Та, насправді, навіть якщо якась інформація надрукована та й ще повторена трьома-чотирма авторами, це ще не означає, що вона правдива. Можливо, всі ці автори помиляються. Проте на власному досвіді я дійшов висновку...: так, різниця є.⁸

У тому чи іншому суспільстві на одну тисячу новонароджених дітей припадає відповідний відсоток майже геніїв, звичайних дітей і дурнів... Саме число «майже геніїв» і тих, чий інтелект вищий від середнього рівня, в підсумку визначає майбутнє суспільства, в якому ці діти народились... Ми прагнемо до суспільства рівних. Ми хочемо дати всім рівні можливості. Але підсвідомо ми чудово розуміємо, що люди

не є рівними за силою своєї життєвої енергії, мірою своєї самовідданості, природженими здібностями.⁹

У книзі Фрідріха Хайєка «Згубна самовпевненість: помилки соціалізму» чітко й обґрунтовано описано те, що я давно відчував, але був не в змозі передати словами. Йдеться саме про невігластво потужних умів, зокрема й Альберта Ейнштейна, коли вони вірили в те, що могутній інтелект зможе винайти кращу систему існування, привнести в цей світ більше «соціальної справедливості», ніж було встановлено історичною або економічною еволюцією упродовж багатьох століть.¹⁰

Жодна влада, жодна релігія, жодна ідеологія неспроможна завоювати увесь світ або переробити його на власний розсуд. Світ надто різноманітний. Різні раси, культури, релігії, мови та історії потребують різних шляхів до демократії й вільного ринку. Суспільства у глобалізованому світі взаємопов'язані через супутники, телебачення, інтернет і подорожі й так чи інакше впливатимуть одне на одного як позитивно, так і негативно. Ідеологія соціального дарвінізму дає відповідь на питання про те, яка суспільна система найкраще відповідає потребам людей на конкретній стадії їхнього розвитку.¹¹

Чим ви керуєтеся під час прийняття рішень?

Послугуючись європейськими термінами, я б сформулював свої погляди, як щось середнє між соціалістичними та консерваторськими. Я б назвав себе лібералом: людиною, що вірить у рівні можливості, за яких усі отримують однаковий шанс реалізувати свій потенціал на повну по-

тужність, і має певне співчуття до тих, хто зазнав невдачі... Я хочу керувати системою якомога ефективніше, але готовий допомагати тим, у кого справи не йдуть в лад, через те що природа трохи обділила їх талантом або вони не в змозі докласти додаткових зусиль... Я є лібералом у класичному розумінні цього слова і не зациклений на конкретній ідеології суспільства. Я — прагматик. Я готовий розглядати проблему і з'ясовувати, як її можна вирішити найкращим чином, що принесе максимум щастя і благополуччя найбільшій кількості людей.¹²

Я виріс у родині, що поєднувала три покоління, і, сам того не усвідомлюючи, став конфуціанцем. За таких умов у саму твою суть проникає постулат конфуціанства про те, що суспільство найкраще працює тоді, коли кожна людина прагне досконалості. Ідеалом виступає «цзюньцзи», що означає «шляхетна людина»... Така людина не робить поганих вчинків, намагається бути доброю, кориться батькам, зберігає вірність у подружньому житті, правильно виховує своїх дітей, добре ставиться до своїх друзів, є відданим, гарним підданим свого імператора... Основа цієї філософії полягає в тому, що задля досягнення успіху суспільство має керуватися інтересами народних мас, а не окремого індивіда. В цьому виявляється головна відмінність від американського принципу верховенства права індивіда.¹³

Коли я подорожую... я спостерігаю за тим, як функціонує суспільство та керівництво окремої держави. Чому їх вважають хорошими?.. Ідеї не з'являються від одного лише читання. Ви можете прочитати про щось, але це не матиме жодного значення, якщо ви не зіставите ці ідеї зі своєю ситуацією... чим я постійно й займаюся... Не можна при-

меншувати важливість спілкування з розумними людьми. Я навіть сказав би, що від цього буде набагато більше користі, ніж від ознайомлення і перегляду купи документів. Під час стислого обміну думками ви можете отримати від співрозмовника, який має величезні знання і досвід у якійсь певній сфері, інформацію про сутність його напрацювань.¹⁴

Ми досягли нашого становища зовсім не випадково. Ми намагалися передбачати всі ризики і не допускати жодних небезпек. Саме тому нам вдалося вийти на наш теперішній рівень і саме тому у нас утворилися значні резерви. Якби в нас не було резервів, у нас би не залишилося нічого в разі якогось лиха. Все, що у нас є, — це налагоджений механізм поєднання потужного інтелекту та спеціалізованих навичок, залучення ресурсів з великої кількості країн та їхніх експертів у сферах фінансів, промислового виробництва, туризму, всіх видів економічної діяльності. Цей механізм нелегко відтворити. Я вважаю, це своїм найвагомішим внеском, найкращим з усього, що я міг би зробити.¹⁵

Як ваш особистий і професійний досвід допоміг виробити такий підхід?

Мій характер визначає моє мислення... Крім того, у мене є власний життєвий досвід. Людина стикається у своєму житті з багатьма непередбачуваними, неочікуваними обставинами. Зі мною теж таке траплялося. Вважалося, що Британська імперія пануватиме у Південно-Східній Азії ще тисячу років, але вона впала у 1942 році з приходом японців. Я ніколи не думав, що вони зможуть захопити Сінгапур і вигнати звідти британців. Але вони зробили це і по-

водилися з нами, в тому числі й особисто зі мною, грубо і жорстоко... Я зрозумів, що таке сила, задовго до того, як Мао Цзедун написав, що рушниця породжує владу. Це продемонстрували японці, а от британці не змогли. Британці мали перевагу в техніці, торгівлі, науці. Ув'язнені індійці в 1868 році побудували для них на горі величезну урядову будівлю, що мала пригнічувати своєю величчю народ... Я навчився майстерності управління, домінування над людьми у британців, а використанню влади — у японців.¹⁶

Вторгнення японців у Сінгапур стало найбільшим уроком політичного виховання в моєму житті, адже впродовж трьох із половиною років я спостерігав за тим, яке значення має сила і як сила, політика й уряд діють разом. Я також спостерігав за реакцією людей, що стали заручниками цієї ситуації, і тим, як вони намагалися вижити. Ще вчора британці були непохитними, повними господарями; а вже сьогодні володарями стали японці, з яких ми збиткувалися, знущалися, називаючи косоокими коротунами.¹⁷

Коли ми з колегами по Кабінету міністрів згадуємо перші гарячкові роки нашого управління Сінгапуром, то розуміємо, як багато здобули, пройшовши крізь ті дуже важкі випробування. Ми зустрічалися з вуличними головорізами. Якби ми не мали цього досвіду, нас би просто розчавили. Нас би задавило, як давить підступний дорожній рух собак, що їх тримають замкненими за огорожею... Ціле покоління сінгапурців, яким сьогодні вже за 40, пройшло нелегку політичну школу... Наші діти вже не пам'ятають тих часів відчайдушних масових протистоянь. Більш молоде покоління міністрів також не має досвіду тієї епохи. Саме жорстока боротьба зробила старших за

віком міністрів тими, ким вони є зараз. Ті самі люди з нашого середовища, хто виявився слабким, повільним або надто нервовим, стали першими жертвами. Нинішні діючі політики — це ті, хто вижив, пройшовши через дарвінівський процес природного відбору. У нас виробився гострий інстинкт самозбереження.¹⁸

Чого я навчився з 1973 року? Я засвоїв низку життєвих постулатів щодо людської природи та природи суспільства, способів, за допомогою яких можна покращити життя суспільства та запобігти загрозі регресії і навіть занепаду... Я усвідомив, наскільки крихким є цивілізоване суспільство... Я також дійшов розуміння малозначущості особистих досягнень. Коли тобі вже 60 років, нарешті приходить усвідомлення скороминущої природи земної слави й успіхів та ефемерності чуттєвих радощів і насолод порівняно з інтелектуальним, моральним і духовним задоволенням... Мене завжди цікавило, яка частка моїх особистих якостей була закладена від природи і яка розвинулася завдяки вихованню? Чи був би я іншою людиною, якби мені не довелося пройти крізь тяжкі випробування?... Оскільки мені потрібно було приймати нелегкі рішення та виходити із дедалі гостріших і складніших ситуацій, мої погляди, амбіції та пріоритети зазнали фундаментальної та, сподіваюсь, остаточної трансформації. Можливо, мій фізичний, розумовий та емоційний стан (фізична сторона) залишився таким, як і був раніше, але якщо говорити про моє ставлення до Бога, слави, багатства (інтелектуально-чуттєва сторона), то воно якраз і зазнало змін, обумовлених моїм життєвим досвідом. Іншими словами, якою б якісною не була фізична сторона особистості, що закладається природою, однієї її буде недо-

статньо в разі відсутності інтелектуально-чуттєвих якостей, яких ми набуваємо у процесі виховання.¹⁹

Які системи поглядів сформували такий підхід?

Правильність підходу, заснованому на логіці та аргументації, отримує своє остаточне підтвердження тоді, коли цей підхід втілюється в життя.²⁰

Доказом успішності дій є результати, а не обіцянки. Мільйони знедолених в Азії не переймаються теорією, вони нічого про неї не знають. Ці люди лише хочуть жити краще. Вони хочуть жити у більш справедливому суспільстві з рівними можливостями.²¹

Здоровий глузд і здорова економіка вимагають постійного пошуку практичних, а не теоретичних підходів у питаннях зростання та розвитку.²²

У своєму житті я не керуюся ані філософією, ані якимись теоріями. Я роблю свою роботу і даю можливість іншим робити висновки з моїх успішних рішень. Я не займаюся теоретизуванням. Замість цього я просто ставлю собі запитання: що потрібно для вирішення конкретного завдання? Якщо після низки рішень я з'ясовую, що певний підхід спрацює, то намагаюся зрозуміти, який принцип ховається за цим рішенням. Таким чином, я не керуюся вченнями Платона, Аристотеля, Сократа... Я цікавлюся тим, що працює... Стикаючись із труднощами, або великою проблемою, або набором суперечливих фактів, я аналізую можливі варіанти розвитку подій, якщо запропоноване мною рішення не спрацює. Потім обираю рішення, яке передбачає найбільшу ймовірність успіху, але якщо воно

не спрацює, у мене буде запасний варіант. Я ніколи не опинюся у глухому куті.²³

Ми не були ідеологами. Ми не вірили в теорії як такі. Теорія є лише привабливою пропозицією. Те ж, із чим ми стикалися в дійсності, було справжніми, нагальними проблемами людей, які перебували в пошуках роботи, заробітку, продуктів харчування, одягу, житла, послуг виховання й освіти для своїх дітей... Я читав різні теорії і, можливо, навіть наполовину вірив у них. Проте ми були досить практичними і прагматичними, щоб не загрузнути в теоріях. Якщо щось спрацьовує, давайте над цим працювати і це зрештою приведе до становлення тієї економіки, яку ми маємо на сьогодні. Перевірка полягала в одному: чи приносить наш підхід результати? Чи приносить він користь людям?... Тоді популярною була теорія про те, що багатонаціональні держави експлуатують дешеву працю і дешеву сировину, а відтак країна може стати зовсім знекровленою... Але хіба це погано, якщо хтось хоче використовувати нашу працю? Давайте привітаємо цих людей у нашій країні... Ми навчалися від них, як нам потрібно працювати, адже до цього не мали таких знань... Ми були частиною процесу, який спростував теорію експлуатації, що пропагувалася різними економічними школами. І жодним чином не переймалися з приводу якихось надуманих принципів.²⁴

Якось Кім Де Чжун* написав у журналі *Foreign Affairs*, що нашим призначенням є демократія. Журнал запропонував йому написати статтю у відповідь на мою розмову з журналістом Фарідом Закарія, а тоді захотів, щоб я висло-

* Президент Республіки Корея у 1997–2003 роках.

вив свою думку з приводу тієї статті. Я не вважав, що це варто робити. Кім Де Чжун зробив доволі жорсткі заяви. Але де конкретні приклади того, що всі ці прогнози неодмінно збудуться? А якщо вони не справдяться, то чому треба так хвилюватися?...

Той факт, що деякі люди хочуть постійно обговорювати це питання і намагаються знищити мене, свідчить про їхню недостатню впевненість у неминучості власних пророцтв... Якщо історія на вашому боці й ліберальна демократія неминуча, просто ігноруйте мене. Не давайте мені слова. Логічно? Я не можу почати вірити в ті прогнози тільки тому, що теорія звучить привабливо, видається логічною на папері або її подають як логічну, коли ж насправді це зовсім не гарантує успішних результатів. Життєздатність будь-якої теорії підтверджують саме життя та події, що трапляються з людьми, які живуть і працюють у цьому суспільстві.²⁵

Я не вважаю, що американська система є взірцем. Я помітив, що британці намагаються копіювати американців... Американські офіційні особи розголошують секрети, які мали б залишатися лише для «внутрішнього користування». Це ніби демонструє свободу американського суспільства — якщо якийсь міністр або суддя приховує правду, ви вважаєте своїм обов'язком розкрити його таємниці для опозиції. Це якийсь новий і ще не перевірений практикою феномен. Якщо люди так легковажно втручаються та маніпулюють підвалинами суспільства... наслідки цього можуть виявитися в наступному й подальших поколіннях, як це найчастіше і буває... Можливо, я дотримуюся такої думки через власний консерватизм, віддаючи перевагу перевіреним системам... Але чому б не дати можливість перевірити

новий підхід комусь іншому? Якщо... всі види змагальності ведуть до сильнішого розквіту науково-технічних відкриттів і... щастя для людей та відсутності реальних соціальних проблем, було б нерозумно не звернути увагу на ці можливості та їхню потенційну користь для своєї країни... Підсумкова перевірка має з'ясувати, що станеться із суспільством у результаті впровадження тих чи інших змін.²⁶

Чи потрібно враховувати історичний досвід під час прийняття політичних рішень?

Історія не повторюється, але деякі тенденції та наслідки залишаються незмінними. Якщо ви не знаєте історії, ви мислите на короткострокову перспективу. Якщо ви знаєте історію, ви мислите і будете плани на середньострокову і довгострокову перспективу.²⁷

Щоб розуміти сьогодення і прогнозувати майбутнє, необхідно мати достатньо знань про минуле, про історію народу. Треба оцінювати не тільки те, що сталося в минулому, а й те, насамперед, чому це взагалі сталося і чому сталося саме так. Це стосується як окремих осіб, так і націй загалом. Особистий досвід індивіда визначає його вподобання та страхи. Те саме відбувається і з країнами: саме колективна пам'ять народу, узагальнені знання про події, що колись привели до успіху або поразки, змушують людей радіти нововведенням або побоюватися їх, адже на їхньому прикладі простежуються аналогії між новими подіями та досвідом минулого. Молодь найкраще вчиться на власному досвіді. Уроки, які старше покоління засвоїло, зазнавши болю і втрат, можуть лише доповнити знання

молоді та допомогти їм упоратися із проблемами та ризиками, раніше їм не відомими. Однак ці знання ніколи не матимуть такого живого, глибокого та довготривалого характеру, як досвід, пережитий особисто.²⁸

Під час війни у В'єтнамі американці зрозуміли, що брак історичної глибини розуміння народу і країни є серйозним недоліком. Такі американські навчальні заклади, як Єльський, Корнельський, Стенфордський університети, та аналітичні центри на кшталт американського стратегічного дослідницького центру RAND оперативно закликали найкращих фахівців у відповідних сферах зробити потрібні напрацювання. Якби вони зайнялися цим ще до вторгнення у В'єтнам, лінія фронту могла б пройти в Камбоджі.²⁹

Яку роль має відігравати чіткість мислення у разі прийняття політичних рішень?

Що б я хотів обговорити, так це важливість простоти і чіткості у письмовій англійській мові. Сучасна мова не чітка... Артур Кестлер* якось влучно зауважив, що якби промови Гітлера були написані, а не тільки виголошені усно, німці ніколи б не затіяли війну... Коли ви надсилаєте мені або своєму міністру якусь заяву, що має бути опублікованою як звернення до народу, не намагайтеся справити враження пафосними словами. Потрібно вражати чіткістю свого мислення... Я говорю як практик. Якби я не був спроможний скорочувати складні ідеї до простих слів і чітко викладати їх для масового розуміння, мене б тут сьогодні не було.³⁰

* Британський письменник і журналіст.

Багато моїх пропозицій, можливо, суперечливі, але там, де є вибір між загальними фразами і особистою переконаністю, я вважаю своїм обов'язком енергійно обстоювати власні переконання. Мушу зауважити, що однією з найбільших перешкод на шляху швидкого і впорядкованого політичного розвитку Малайзії була і залишається малайська звичка ігнорувати неприємні факти та уникати неприємних суперечностей.³¹

Людина чогось варта лише тоді, коли вона має силу та сміливість обстоювати свої переконання заради свого народу, своєї країни, незалежно від того, які наслідки це може мати для неї.³²

Яким чином ваш погляд на причини прогресу суспільства вплинув на ваш підхід до прийняття рішень?

Цивілізації з'являються тому, що людські суспільства за певних умов згуртовуються, щоб впоратися зі спільною проблемою.³³

Існує три основних чинники, необхідних для успішного розвитку будь-якого суспільства. Перший — рішуче керівництво... другий — ефективне управління, третій — дисципліна в суспільстві.³⁴

Ви маєте у щось вірити. Адже ви споруджуєте будинки не лише для того, щоб люди народжували дітей і заселяли ці будинки... Ви робите це, бо вірите, що, зрештою, створите щасливе і здорове суспільство... Якщо ви ставитеся до людей як до тварин, лише годуєте їх, доглядаєте, дресуєте, як собак чи котів, — такий підхід не спрацює. Цілі нації пройшли через страшенні злидні та труднощі задля того,

щоб досягти конкретних цілей, які весь цей час надихали їх і живили їхню уяву.³⁵

Однією з причин того, чому суспільство, що спирається на привілеї власності та належності до якоїсь групи, має поступитися місцем суспільству, в якому люди отримують винагороду відповідно до своїх здібностей і внеску в життя суспільства, є той факт, що прогрес суспільства можливий лише за умови заохочення людей до того, щоб вони максимально служили своїми силами та талантами на благо суспільства. В історії не було жодного суспільства, в якому б усі люди мали рівні права та однакові доходи. Якби таке суспільство існувало і ледарі та дурні мали б такий самий дохід, як люди працьовиті й розумні, все скінчилося б тим, що гарні фахівці намагалися б докладати не більше зусиль, ніж їхні слабші колеги. Однак цілком можливо створити суспільство, в якому кожен отримує не однакову винагороду за свої зусилля, а однакові можливості, а рівень винагороди визначається не обсягом приватної власності, а залежно від внеску тієї чи іншої особи в життя суспільства, в якому ця особа живе. Інакше кажучи, суспільство має зробити так, щоб люди вважали корисним і вигідним для себе працювати на його благо. Саме в цьому полягає шлях до прогресу.³⁶

Я не розумів, яким чином розпечене життя може зашкодити духу підприємництва народу, зменшивши його прагнення до дії та досягнення успіху. Я вважав, що багатство здобувається природним шляхом від того, що в полі росте пшениця, в садах щоліта зріють апельсини, а на заводах виробляється все необхідне для затишного та спокійного життя. Тільки через два десятки років, коли я був змуше-

ний змінити застарілу економічну систему, щоб нагодувати людей, мені стало зрозуміло, що нам необхідно спершу поступово зібрати багатство, а вже потім його ділити. А для того, щоб мати багатство, вкрай необхідний високий рівень мотивацій і стимули, які спонукали б народ досягати поставленої мети, йти на ризик задля отримання прибутку, інакше просто не буде чого ділити.³⁷

Ви повинні хотіти. Це надзвичайно важливо. Аби щось отримати, ви спочатку повинні захотіти це мати. Таким чином, «хотіти мати» означає бути спроможним, по-перше, усвідомити, що ви хочете отримати; по-друге, налаштуватися і самоорганізуватися задля володіння тим, чого ви хочете (у цьому полягає рушійна сила сучасної економічної основи), і, по-третє, мати наполегливість і достатню енергійність, що свідчить про культурні зміни у способі життя більшої частини тропічної зони світу, де люди ніколи не вважали за потрібне працювати влітку, збирати врожай восени, зберігати його на зиму. У багатьох країнах є свій сформований культурний уклад... і допоки він не зміниться, прогресу не буде. Щоб відбулися зміни, в успішних країн має виникнути бажання перекроїти бідні країни на свій образ і подобу.³⁸

Дозвольте мені описати наші прагнення. По-перше, ми прагнемо мати процвітаюче суспільство, яке націлене на самозбагачення і знає, чого хоче. Не можна працювати з людьми, у яких немає чітких ідеалів і цілей. Люди мають прагнути до самовдосконалення... Необхідно поставити фінансову винагороду в залежність від ефективності праці, оскільки ніхто не хоче бути подібним до іншого. По-друге, люди хочуть отримати однакові шанси для того,

щоб показати, що вони кращі за інших... До того ж ми потребуємо вдатного далекоглядного управління. Однією із проблем у Сінгапурі є старий сімейний бізнес... По-третє, ми прагнемо мобільності в суспільстві. Одним із чинників, які сприяли відновленню Японії та Німеччини, було те, що в цих країнах геть усі капіталісти, управлінці, виконавчі директори, інженери та робітники, які зазнали невдач..., були звільнені з однією метою: знову поставити країну на ноги.³⁹

Для оптимізації наших можливостей ми повинні зберігати завзяття нашого суспільства, що складається з представників різних рас, культур, релігій, носіїв різних мов. Наша перевага полягає в англomовному населенні в той час, коли англійська є мовою міжнародного спілкування. Однак ми не повинні втратити наші основні сильні сторони, енергійність нашої первісної культури та мови... Реалізм і прагматизм потрібні для подолання нових проблем. Змін не повинні зазнавати тільки ті основні явища, які довели свою життєздатність у минулому і нині залишаються необхідними для суспільства. Це чесність і порядність, багатонаціональність, рівність можливостей, оцінювання за заслугами, справедлива винагорода відповідно до внеску в розвиток суспільства, недопущення «синдрому шведського столу», коли ви можете брати собі стільки, скільки хочете, за фіксовану ціну. Саме з цієї причини соціальне забезпечення та субсидії руйнують мотивацію до роботи та успіху.⁴⁰

Однією з основних вимог приєднання до мононаціонального суспільства для іноземця є адекватне знання мови приймаючої держави. Саме мова стала тим основним чинником, що об'єднав американський народ. Першими ім-

мігрантами були німці, італійці, іспанці та навіть японці. Володіння американським варіантом англійської мови стало умовою для прийняття іммігрантів як громадян США і, зрештою, згуртувало прибульців у один народ.⁴¹

Чому технологічний прогрес Китаю сповільнився і зупинився саме тоді, коли в Європі розпочалася своєрідна «епоха Відродження»? Причиною стагнації Китаю стала його зарозумілість і самовдоволення. Китай відмовився вчитися у Заходу. Коли британський посланець лорд Маккартні прибув до Пекіна у 1793 році, привізши з собою різноманітні чудеса промислової революції, імператора Цянь Луна це не вразило. Великий імператор сказав англійському вельможі: «Ми не потребуємо нічого із товарів, вироблених у вашій країні». Ціною, яку заплатив Китай за таку зарозумілість, стали 200 років занепаду і регресу, тоді як Європа й Америка впевнено рухалися вперед. 200 років потому, інший китайський керівник, але більш вдумливий і практичний, розпочав вживати заходів із виправлення заподіяної шкоди. Ден Сяопін відкрив Китай світу в 1978 році.⁴²

Ізраїльтяни дуже розумні. Якось я запитав президента Банку Америки... чому євреї такі розумні?... Він зробив особливий акцент на примноженні хороших генів. Він сказав, що в будь-якій єврейській громаді рабин часто був найрозумнішою і найбільш начитаною, найбільш освіченою людиною з усіх, оскільки був зобов'язаний знати іврит, Талмуд, різні мови тощо. Тому успішні євреї прагнуть одружити своїх дітей з дітьми рабинів, щоб отримати хороші гени для своєї родини. Саме так множаться хороші гени і зростає кількість розумних людей.⁴³